

analysis of the phenomenon of self-sufficiency of personality based on a review of the features of its presentation in the works of psychologists-classics

The author offers an approach to understanding of self-sufficiency, not as definite complete achievement of human mental development, fixed in this or that age stage, but as a continuous process of the formation of qualitatively distinctive properties of personality that ensure its ability to the full satisfaction of age-related development needs, The maximum possible release and application of internal potential, and its optimal use for successful adaptation and productive livelihoods.

Keywords: self-sufficiency, personality, self-sufficiency of personality, development, personal development, values, needs, attitudes, psychological well-being.

Відомості про автора:

Бігун Неля Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теоретичної і консультативної психології факультету психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна, nelabigun@gmail.com.

Information about the author:

Bigun Nelia – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theoretical and Consultative Psychology of the Faculty of Psychology of the National Pedagogical University named after MP Dragomanov, Kyiv, Ukraine, nelabigun@gmail.com.

Статтю подано до друку 22.06.2017.

УДК 159.923.5

© В. В. Волошина, Ю. В. Бакка, 2017

В. В. Волошина, Ю. В. Бакка (м. Київ)

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Волошина В. В., Бакка Ю. В. Специфіка розвитку ціннісних орієнтацій особистості підліткового віку. У статті розглядається сутність розвитку ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.

Ціннісні орієнтації – це найбільш дієвий психологічний механізм регуляції поведінки особистості, який підтверджує усталеність її психічних властивостей. Ціннісні орієнтації індивіда визначають шлях привласнення духовного потенціалу суспільства, перетворення культурних цінностей у стимули і мотиви поведінки. Вони зорієнтовують діяльність та поведінку особистості. Ціннісні орієнтації є особливими психологічними утвореннями, що мають ієрархічну природу та входять в структуру особистості як її складники.

Система ціннісних орієнтацій має багаторівневу структуру. Вершина її цінності, пов'язані з ідеалами і життєвими цілями особистості. Система ціннісних орієнтацій не є чимось абсолютно упорядкованим і сталим, вона є суперечлива і динамічна, відбиває як головні, істотні, стрижневі зміни взаємозалежності особистості зі світом, так і зміну поточних, швидкоплинних, у відомій мірі випадкових життєвих ситуацій.

Ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості, в них ніби резюмується весь життєвий досвід, накопичений особистістю в її індивідуальному розвитку. Таке розуміння ціннісних орієнтацій дає змогу пояснити та емпірично вивчати спрямованість діяльності особистості у будь-який момент її життя.

Ключові слова: підліток, цінності, ціннісні орієнтації, розвиток, соціальна адаптація.

Постановка проблеми. Проблема ціннісних орієнтацій у психології розглядається у зв'язку з соціалізацією особистості, яка залежить, як від зовнішніх соціальних, так і від внутрішніх особистісних факторів. Становлення і розвиток особистості в онтогенезі загалом неможливе без формування ціннісних орієнтацій. Кожному віковому періоду розвитку особистості притаманні свої особливості й трансформації ціннісних орієнтацій, а процес соціалізації особистості спрямовується на формування вершинного конструкту ціннісних орієнтацій, які є відображенням домінуючих соціальних та особистісних цінностей того найближчого оточення, в якому зростає особистість.

Інтенсивні соціальні перетворення, які притаманні сучасному українському суспільству суттєво позначаються на системі ціннісних орієнтацій підростаючого покоління. Відповідно, виникає потреба в переосмисленні вже наявного наукового досвіду в аналізі ціннісних уподобань і орієнтирів особистості та проведення нових досліджень з метою розширення уявлень стосовно визначення специфіки формування ціннісних орієнтацій підлітків третього тисячоліття.

Аналіз наукових досліджень. Ціннісна тематика сьогодні у вітчизняній та зарубіжній психології є актуальною і достатньо розробленою: сформовано понятійний апарат, запропоновано багато теорій, концепцій, моделей та класифікацій системи особистісних та соціальних цінностей. Так, вивченню психологічних особливостей ціннісних орієнтацій і рис особистості підлітків сприяли наукові здобутки ряду вчених: вікові аспекти особистісних змін М. Боришевський, Д. Ельконін, І. Кон, Ю. Приходько, А. Шамне та інші; ціннісні орієнтації особистості О.Асмолов, А.Петровський, М.Рокич, О.Фанталова. Вивченню особливостей формування ціннісних орієнтацій у підлітковому віці присвячені дослідження М.Алексєєвої, І.Булах, Н.Волкової, І.Дубровіної, В.Крутецького, Ж.Піаже, Д.Фельдштейна, К.Роджерса та ін.

Водночас, на сьогодні у психологічній літературі відсутні чіткі дані стосовно змістових та структурно-динамічних характеристик системи ціннісних орієнтацій сучасних підлітків, недостатньо презентовано сутність впливу соціальних умов, навчально-виховного процесу на формування ціннісних орієнтацій підлітків та їх ієрархізованість, не окреслено специфіку взаємозв'язку ціннісних орієнтацій з особистісними властивостями підростаючої особистості тощо.

Метою статті є презентація результатів теоретичного аналізу проблеми специфіки формування ціннісних орієнтацій особистості підліткового віку та визначення рівня їх детермінації особистісного розвитку підростаючої особистості.

Виклад основного матеріалу та результати досліджень. Цінністю вважається те, що для людини особливо значуще в житті, те, чому вона надає особливого, позитивного життєвого сенс. Імплантація цінностей у процес пізнання соціального світу існує упродовж усього становлення соціалізації особистості, однак, при деяких умовах роль цінностей в цьому процесі стає особливо значущою. Це проявляється тоді, коли самі цінності зазнають змін. Поки вони незмінні, нова інформація відбирається й інтерпретується так, щоб «підтвердити» і «підтримати» структуру ціннісно-навантажених категорій, при цьому нова інформація не використовується, для того щоб «виправити» старі уявлення. Водночас виникає два типи помилок: «надвключення» і «надвиключення». Їх властивість полягає в тому, що при «надвключенні» в категорію включаються об'єкти, які насправді до неї не належать. [2] Логіка тут у тому, щоб в негативно навантажену категорію обов'язково включити всіх, хто має негативні в термінах цінностей якості. Наприклад, якщо підліток пофарбував волосся у яскравий колір, то він автоматично потрапляє у категорію хуліганів.

Найважливіший компонент контексту соціального пізнання – соціальні цінності. Їх вплив на процес категоризації особливо значущий тому, що порівняно з тими спотвореннями

інформації, які пов'язані з недоліками або з індивідуальними психологічними особливостями суб'єкта, «суб'єктивність» оцінок під впливом соціальних цінностей має більшу розгалуженість. Це зумовлено тим, що диференціація явищ в термінах цінностей в соціальному світі поширена значно більше, ніж у фізичному. Тому проблема цінностей завжди посідає чільне місце в структурі як соціологічного, так і психологічного знання.

У психології цінності розглядаються як абстрактні цілі, які потрібні людині для того, щоб мати певну «точку відліку» для конкретного оцінювання тих чи інших подій. Цінності виступають як регулятори соціальної поведінки особистості та групи. Однак вони не діють безпосередньо: цінності реалізуються в системі ціннісних орієнтацій людини як найважливішого елемента загальної структури диспозицій особистості [1].

Ю. Жуков визначав ціннісні орієнтації як «добре усвідомлені цінності». Тому розуміння цінностей у психології тісно пов'язане з проблемою соціальної установки, причому цінність може розумітися і як «більш широкий» аттитюд, а іноді як його елемент [4].

Таким чином, у психологічній науці при аналізі цінностей охарактеризовується їх значення для особистості з позиції їх регуляторного впливу на мотивацію, поведінку і діяльність. Втім, це не має зводити всю проблематику цінностей тільки до їх психологічного аспекту. Соціальна природа цінностей очевидна і в контексті соціального пізнання. Цінності справедливо розглядаються як один з елементів «соціального складника» цього процесу.

Деяка неоднозначність у психологічному трактуванні поняття «цінності» спонукала науковців до систематичі існуючих уявлень. Так М. Рокич і С. Шварц запропонували теорію універсального змісту і структури цінностей, де цінності трактувалися як уявлення людей про цілі, що слугують керівними принципами життя. У характеристиці цінностей особистості М. Рокич звертав увагу на: 1) джерела цінностей, що прослідковуються в культурі, суспільстві й особистості; 2) загальне число цінностей, які є надбаннями особистості, але є порівняно невеликим, оскільки всі люди володіють однаковими цінностями, які проявляються по різному; 3) ієрархізованість системи цінностей. Такою постановкою питання цінності неминуче пов'язуються з проблемами соціального пізнання: вони є деякими уявленнями, тобто категоріями, за допомогою яких людина позначає ті чи інші явища світу [13].

Формування системи ціннісних орієнтацій особистості є для дослідників предметом пильної уваги і різнопланового вивчення. Дослідження подібних питань особливого значення набуває в підлітковому віці, оскільки саме з цим періодом онтогенезу пов'язаний той рівень розвитку ціннісних орієнтацій, який забезпечує їх функціонування як особливої системи, яка надає визначальний вплив на спрямованість особистості, її активну соціальну позицію. Розвиток ціннісних орієнтацій у підлітковому віці відбувається у той період, який характеризується наявністю протиріччя між некритичним засвоєнням групових моральних норм і прагненням обговорювати прості правила; певним максималізмом вимог; зрушенням оцінки окремого вчинку на особистість в цілому.

Початок підліткового періоду вирізняється якісними зрушеннями у розвитку самосвідомості особистості: в підлітка починає формуватися позиція дорослої людини, поява якої означає, що він суб'єктивно вже вступив у нові стосунки з оточуючим світом дорослих, зі світом їх ціннісних орієнтацій. Підліток активно засвоює їх, вони складають новий зміст його свідомості, проявляються в цілях і мотивах поведінки й діяльності, як вимоги до себе та інших, як критерії оцінок і самооцінки. Підліток прагне осмислити свої домагання на визнання; оцінити себе як майбутнього юнака чи дівчину; визначити для себе своє минуле, значення особистого сьогодення, заглянути у своє майбутнє; визначитися в соціальному просторі, осмислити свої права і обов'язки. Підліток зацікавлено рефлексує на себе та інших, співвідносячи властиві йому

особливості з проявом однолітків і дорослих. Підліток сензитивний до свого духовного розвитку, тому він починає інтенсивно просуватися в розвитку всіх ланок самосвідомості [11].

Підлітковий вік характеризується початком формування стійкого кола інтересів, які є психологічною базою ціннісних орієнтацій. До особливостей психічного життя підлітка відносять залежність самоставлення від зовнішнього оцінювання та значні зміни у структурі ціннісних орієнтацій і відношення до життя, орієнтування на отримання нового соціального досвіду (Л. Божович, І.Булах, І. Кон, В. Крутецький, В. Мухіна, Н. Соловійова, Р. Павелків, Д. Фельдштейн та інші), що зумовлює суттєві зміни в осмисленні підлітками життя.

Німецький філософ і психолог Е. Шпрангер, який започаткував системне дослідження самосвідомості, ціннісних орієнтації, світогляду підлітків відмічав, що головні психологічні новоутворення підліткового віку пов'язані з відкриттям «Я», виникненням рефлексії, усвідомленням підлітком своєї індивідуальності [3].

Теоретичний аналіз літератури дозволяє виділити три основні напрямки дослідження ціннісних орієнтацій підлітків. Насамперед, ціннісні орієнтації багато в чому задають життєву позицію і світогляд підлітка. При цьому постановка питання про значущі для школяра життєві цінності вимагає врахування тих вікових змін, які, як вважається, відбуваються в ціннісно-нормативній сфері учнів при переході від молодшого підліткового віку до старшого. Тут особливого значення набуває пубертатний період, коли важливу роль починають відігравати процеси, пов'язані зі статево-рольовим самовизначенням [8].

Також слід відзначити вплив соціально-стратифікаційних чинників на процес формування життєвих цінностей підростаючого покоління, коли велику значущість набувають питання, пов'язані зі встановленням соціальної ідентичності та соціальної диференціації. У зв'язку з цим можна припустити, що ціннісні орієнтації сучасних підлітків будуть змінюватися залежно від рівня освіти їхніх батьків, а також від позиції, яку займає сам школяр у навчальному класі.

Становлення ціннісних орієнтацій підлітка відбувається в ситуації серйозних соціальних, економічних і політичних змін у сучасному суспільстві [3]. Подібні трансформації соціокультурних реалій, на яких багато в чому базується самовизначення підлітка, призводять до того, що його життєві цінності формуються не просто в ситуації соціально-економічної нестабільності, коли серйозно порушені, характерні для стабільного суспільства, механізми передачі цінностей від старшого покоління молодшому. У зв'язку з цим можливим є зниження значущості одних життєвих цінностей підлітків і збільшення значущості інших. Так, П. Якобсон, виділяючи психологічні аспекти дозрівання особистості і досліджуючи критерії її соціальної зрілості, відзначав важливу роль динамічних зрушень у ядрі особистості, пов'язаних з відкриттям та засвоєнням норм, вимог та правил суспільства, а в певний момент часу і ціннісних орієнтацій. Найбільш цікавим з точки зору формування системи ціннісних орієнтацій особистості є старший підлітковий і перехідний до юнацького вік. Його особливе значення для формування ціннісної структури визначається характерною для цього періоду специфічною ситуацією розвитку. У підлітковому віці відбувається переключення інтересів з внутрішнього та конкретного на абстрактне і загальне, спостерігається зростання інтересу до питань світогляду, релігії, моралі та етики. Розвивається інтерес до власних психологічних переживань і переживань інших людей. Найчастіше період переходу від підліткового до юнацького віку припадає на старші класи школи і тому перехід від дитинства до дорослості і, пов'язана з ним необхідність самовизначення і вибору життєвого шляху після закінчення школи, ускладнюється тим, що для школярів середнього шкільного віку залишається актуальною проблема формування самосвідомості як центрального новоутворення підліткового віку [7].

Ще Ж. Піаже виявив, що у період між 12 і 13 роками моральний розвиток, а разом з ним і розвиток ціннісних орієнтацій особистості, набуває нового сенсу, коли значущими стають цінності та ідеали, що виходять за рамки її конкретного життя. Соціальна справедливість, свобода, дружба, любов, щирість – всі ці поняття як ціннісні орієнтації для підлітків є емоційно забарвленими та особистісно значущими.

Г. Дюпон, розвиваючи погляди Ж. Піаже, пов'язував формування ціннісних орієнтацій зі стадіями емоційного розвитку людини, що відображають динаміку його емоційної оцінки власних взаємин з іншими людьми. Психологічна стадія визначається побудовою підлітком класифікацій людей з підстав, що мають яскраве емоційне забарвлення, – сміливості, чесності, доброти тощо. На думку Г. Дюпона, така емоційна оцінка себе та інших людей систематизує уявлення підлітків про ціннісні орієнтації. Невідповідність системи особистих ціннісних орієнтацій їх системі соціального оточення призводить або до формування негативізму, або до адаптації власних уявлень до реальних умов життя [8].

На думку М. Хоффмана, процес морального розвитку в підлітковому віці визначається побудовою і переоцінкою системи ціннісних орієнтацій та йде трьома різними, які не виключають один одного, шляхами, заснованими на новоутвореннях підліткового віку. Перший – це «засноване на тривозі стримування», тобто поведінка, що визначається спочатку страхом покарання, потім, внаслідок інтерналізації заборон, – почуттям провини. Другий шлях полягає в «заснованій на емпатії турботі», пов'язаній з розвитком здатності розуміти почуття інших людей. Третій шлях заснований на розвитку «мислення на рівні формальних операцій», появі здатності до переоцінки інформації та переформулювання понять [8].

За словами Г. Крайг, у допідлітковому періоді діти не в змозі створити свою систему ціннісних орієнтацій, навіть якщо хочуть цього, тому що не мають відповідних когнітивних здібностей [8]. Створення власної ціннісної системи супроводжується зверненням підлітків до вічних філософських проблем, до ідеальних уявлень про моральність. На думку Е. Рибалко, ускладнення комплексу особистісних властивостей підлітка відбувається за рахунок включення в систему його ціннісних орієнтацій різного роду моральних якостей [10]. Усвідомлення невідповідності проголошуваних батьками, або навіть суспільством в цілому, моральних принципів реальної дійсності проявляється в різкій і категоричній їх критиці, «бунтарстві», в ряді випадків – в ідеалізації моралі свого покоління, яке виступає для підлітка зразком «совісті суспільства». Ці та подібні їм особливості підліткової поведінки, що описуються, зокрема, А. Лічко [5] як прояви реакцій групування з однолітками і емансипації, частіше не втілюються в реальні справи, залишаючись на рівні загальних міркувань.

В. В. Крутецький [6] та Д. Фельдштейн [9] у своїх працях акцентують увагу на тому, що існують суттєві відмінності у ціннісних орієнтаціях молодших підлітків, вік яких 11-12 років і старших підлітків, вік яких 14-15 років. Зокрема, Д. Фельдштейн наводить конкретні дані експериментального дослідження ідеалів підлітків, які «проявляються і через їх ціннісні орієнтації» [9]. Так ідеали молодших підлітків у 91% мають конкретний характер, наприклад, «ідеал чоловіка» – це буде конкретна людина, в той час як у старших підлітків ідеал має синтетичний характер, в якому об'єднуються найкращі людські якості окремих людей.

Д. Фельдштейн визначав ціннісні орієнтації як інтегральну інформативно-емоційно-вольову властивість і стан готовності особистості до того, щоб свідомо визначити і оцінити своє положення у часі і просторі природного і соціального середовища, обирати свій стиль поведінки та спрямованість діяльності відповідно до конкретних умов, ситуацій, що постійно змінюються. В межах теорії про суспільно-корисну діяльність як провідну діяльність у підлітків, Д. Фельдштейн розглядає ціннісні орієнтації як регулятор поведінки і діяльності підлітків.

Емпіричне дослідження системи значущих ціннісних орієнтацій підлітків за методикою М. Рокича «Ціннісні орієнтації» було проведено Ю. Сошиною. Дослідниця виявила, що для хлопчиків-підлітків важливими є цінності «самовизначення», «безпека», «соціальність» та «зрілість». Для дівчаток-підлітків найголовнішими є такі цінності: «насолада», «самовизначення» та «безпека». Щодо ціннісних орієнтацій, то на першому місці знаходиться свобода, далі йде здоров'я, розваги, активне діяльне життя, любов, впевненість у собі, цікава робота, решта цінностей зайняли у респондентів останні позиції. Інструментальні цінності були розподілені так: на першому місці – незалежність, на другому місці – сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів, на третьому – чуйність [12].

Висновки. За результатами теоретичного аналізу, можемо стверджувати про те, що підлітковий вік є сенситивним для формування стійкого кола інтересів та переконань, що створюють підґрунтя для оформлення ціннісних орієнтацій особистості. Відбувається переключення інтересів з часткового та конкретного на абстрактне і загальне, спостерігається зростання інтересу до проблем світотворення, релігії, моралі, етики тощо. Розвивається інтерес до власних психологічних переживань і переживань інших людей. У цей період ціннісні орієнтації виступають як важливий механізм регуляції провідної діяльності підлітка, зокрема, громадській діяльності, спілкуванні та навчанні, у яких можливе засвоєння та переоцінка наявної системи цінностей.

Наші подальші наукові розвідки будуть зорієнтовані у сферу визначення міри залежності формування системи ціннісних орієнтацій підлітка від соціально-економічної стабільності-нестабільності, що впливає на механізми передачі цінностей від старшого покоління молодшому та збільшення-зменшення значущості окремих життєвих цінностей.

Література

1. Андреева Г.М. Психология социального познания. - М., 2000.
2. Андреева Г.М. Социальная психология. - М., 2002.
3. Боришевський М.Й. Психологічні механізми розвитку особистості / М.Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 1996. – №3. – С. 26-33.
4. Жуков Ю.М. Ценности как детерминанты принятия решений // Психологические проблемы социальной регуляции поведения / Отв. ред. Е.В. Шорохова, М.И. Бобнева. М., 1976.
5. Захарова О. В. Ценностные ориентации учащихся 8-9 классов / О. В. Захарова // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – Выпуск №10 – 2009. – с. 65-68
6. Крутецкий В.А. Психология подростка / В.А. Крутецкий ;Н.С. Лукин. – 2-е изд., испр. и допол. – Москва : Просвещение, 1965. – 316 с.
7. Кон И.С. Психология ранней юности: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1989. – 225 с.
8. Крайг Г. Психология развития: Пер. с англ. – СПб. : Питер, 2000. – 992 с.
9. Психология современного подростка / Под. ред. Д. И. Фельдштейна; Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии. – М.: Педагогика, 1987. – 240 с. .
10. Решмидт Х. Подростковый и юношеский возраст: Проблемы становления личности. – М.: Мир, 1994. – 320 с.
11. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Вікова та педагогічна психологія, 2001.
12. Смирнов Л. М. Анализ опыта разработки экспериментальных методов изучения ценностей // Психол. журн. – 1996. – Т.27. – № 1. – С.257-168.
13. Хьелл Л. Теории личности / Л.Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер-Пресс,2007. – 608 с.

Транслітераційний переклад використаних літературних джерел

1. *Andreeva G.M.* Psihologiya sotsialnogo plznannya. - M., 2000.
2. *Andreeva G.M.* Sotsialna psihologiya. - M., 2002.
3. *Borishvskiy M.Y.* Psihologichni mehanizmi rozvitku osobistosti / M.Y. Borishvskiy // Pedagogika i psihologiya. – 1996. – #3. – S. 26-33.
4. *Zhukov Yu.M.* Tsennosti kak determinanty prinyatiya resheniy // Psihologicheskie problemy sotsialnoy regulyatsii povedeniya / Otv. red. E.V. Shorohova, M.I. Bobneva. M., 1976.
5. *Zaharova O. V.* Tsennostnyie orientatsii uchashchihya 8-9 klassov / O. V. Zaharova // Pedagogika, psihologiya i mediko-biologicheskie problemy fizicheskogo vospitaniya i sporta. – Vyipusk #10 – 2009. – s. 65-68
6. *Krutetskiy V.A.* Psihologiya podrostka / V.A. Krutetskiy ;N.S. Lukin. – 2-e izd., ispr. i dopol. – Moskva : Prosveschenie, 1965. – 316 s.
7. *Kon I.S.* Psihologiya ranney yunosti: Kniga dlya uchitelya. – M.: Prosveschenie, 1989. – 225 s.
8. *Krayg G.* Psihologiya razvitiya: Per. s angl. – SPb. : Piter, 2000. – 992 s.
9. *Psihologiya sovremennogo podrostka* / Pod. red. D. I. Feldshyteyna; Nauch.-issled. in-t obschey i pedagogicheskoy psihologii. – M.: Pedagogika, 1987. – 240 s. .
10. *Reshmidt H.* Podrostkovyy i yunosheskiy vozrast: Problemy stanovleniya lichnosti. – M.: Mir, 1994. – 320 s.
11. *Skripchenko O.V., Dolinska L.V., Ogorodnychuk Z.V.* Vlkova ta pedagogichna psihologiya, 2001.
12. *Smirnov L. M.* Analiz opyita razrabotki eksperimentalnyih metodov izucheniya tsennostey // Psihol. zhurn. – 1996. – T.27. – # 1. – S.257-168.
13. *Hell L.* Teorii lichnosti / L.Hell, D. Zigler. – SPb. : Piter-Press,2007. – 608 s.

Волошина В. В., Бакка Ю. В. Специфика развития ценностных ориентаций личности подросткового возраста. В статье рассматривается сущность развития ценностных ориентаций в подростковом возрасте.

Ценностные ориентации – это наиболее действенный психологический механизм регуляции поведения личности, который подтверждает устойчивость ее психических свойств. Ценностные ориентации индивида определяют путь присвоения духовного потенциала общества, преобразования культурных ценностей в стимулы и мотивы поведения. Они ориентируют деятельность и поведение личности. Ценностные ориентации являются особыми психологическими образованиями, имеют иерархическую природу и входят в структуру личности как ее составляющие.

Система ценностных ориентаций имеет многоуровневую структуру. Вершина ее ценности, связанные с идеалами и жизненными целями личности. Система ценностных ориентаций не является чем-то абсолютно упорядоченным и устойчивым, она противоречива и динамична, отражает как главные, существенные, стержневые изменения взаимозависимости личности с миром, так и изменение текущих, сиюминутных, в известной степени случайных жизненных ситуаций.

Ценностные ориентации являются важным компонентом структуры личности, в них будто резюмируется весь жизненный опыт, накопленный личностью в ее индивидуальном развитии. Такое понимание ценностных ориентаций позволяет объяснить и эмпирически изучать направленность деятельности личности в любой момент его жизни.

Ключевые слова: подросток, ценности, ценностные ориентации, развитие, социальная адаптация.

Voloshina V. V., Backa U. V. The specifics of individual value orientations adolescence. In the article the essence of value orientation in adolescence. In the article the essence of value orientation in adolescence.

Values – the most effective psychological mechanism of regulation of individual behavior, confirming the sustainability of mental properties. Values determined by assigning individual spiritual potential of society, the transformation of cultural values in the incentives and motives. They zorientovuyut activities and individual behavior. Values are specific psychological formations that are hierarchical in nature and include personality structure as its components.

System of value orientations has layered structure. Top of values associated with the ideals and life goals of the individual. System of value orientations is nothing quite orderly and stable, it is contradictory and dynamic reflects a basic, essential, pivotal personality change interdependence with the world and changing the current, fleeting, to a certain extent random situations.

Values are an important component of personality structure, they seemed summarized all the experience gained in its individual personality development. This understanding enables value orientations and explain empirically study the orientation of the individual at any time of life.

Keywords: teenager, values, values, development, social adaptation.

Відомості про авторів:

Волошина Валентина Віталіївна – доктор психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна;

Бакка Юлія Валеріївна – практичний психолог спеціалізованої школи з поглибленим вивченням англійської мови № 264 м. Києва, магістр.

Information about the authors:

Voloshyna Valentina V. – Doctor of Psychology, assistant professor of theoretical psychology and counseling psychology department of the National Pedagogical University named after Dragomanov, m. Kyiv, Ukraine;

Bakka Yulia V. – practical psychologist specialized school with advanced study of English Kyiv number 264, mahistr.

Статтю подано до друку 22.06.2017.

УДК 159.942:177.61

© Н. І. Бігун, А. А. Антонова, 2017

Н. І. Бігун, А. А. Антонова (м. Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЧУТТЯ ЗАКОХАНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНА

Любов довго терпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не надимається, не поводить нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить! Ніколи любов не перестає! Хоч пророцтва й існують, та припиняються, хоч мови існують, замовкнуть, хоч існує знання, та скасується.

Перше послання апостола Павла до Коринтян 13:4-14:5

Бігун Н. І., Антонова А. А. Теоретичні засади дослідження почуття закоханості як психологічного феномена. Стаття присвячена проблемі дослідження кохання та закоханості